

MESNEVIHANI SARAJEVA

Emin Lelić

Uvrijeme kad je Mehmed II osvojio Bosnu 1463. godine, mevlevijski tarikat se, manje ili više, utvrdio u istom obliku kojeg poznajemo i danas. Učenja slavnog Dželaluddina Rumija su se proširila čitavim Osmanskim carstvom, pa ni Bosna nije bila izuzetak, zabilježeno je da je ubrzo nakon njegovog osvajanja, u malom gradu Vrhbosna, koji će kasnije postati poznat kao Sarajevo, osnovana i prva mevlevijska tekija. Kako se mevlevijski tarikat razvio u sufijski red pod patronatom osmanske političke i intelektualne elite (faktor koji je omogućio da dođe do izražaja već istančani i dobro razvijeni ukus za umjetnost i skolastiku), on je postao i književni kanal za mnoge od istaknutih učenjaka u Carstvu, među kojima su mnogi bili Bosanci. Mevlevijski tarikat je dosta doprinio kulturi osmanske Bosne, te dao mnoge velike mislioece koji su ostavili svoj dubok trag. Dugo nakon odvajanja Bosne od Osmanskog carstva, kao i nakon pada Osmanskog carstva, naslijeđe Mevlane je nastavilo da živi u Sarajevu putem *mesnevihâna*, tumača Rumijeovog remek- djela, *Mesnevije*.

Tokom osnivanja osmanskog Sarajeva, u drugoj polovici 15. stoljeća, Isa-beg Ishaković, tadašnji sandžak-beg, dao je izgraditi tekiju koju je ufakufio za putnike i siromašne. Do 17. stoljeća ova će tekija postati proslavljena mevlevijska tekija na Bembaši, imajući u vidu

da se mevlevijski tarikat proširio i na Balkan.¹ Slavni osmanski putopisac Evlija Čelebija, ovako je opisao tekiju tokom svog boravka u Sarajevu, u zadnjoj polovici sedamneastog stoljeća:

«Mevlevijska tekija nalazi se na obali rijeke Miljacke, na mjestu divnom kao rajska bašča, to je vakuf – tekija (reda Dželaluddina Rumije). Ima dvoranu za obrede derviša (simahane), sobu za razgovore (mejdan) i 78 prostranih derviških ćelija s galerijom, gdje derviši sviraju (mutreban), s kuhinjom (imaret) i trpezarijom. Njen je starješina (šejh) obrazovan derviš, čijim molbama Bog udovoljava. Starješina njenih svirača (najzen-baši), kaligraf derviš-Mustafa, ima prekasano rukopis.»²

Od samog početka mevlevijska tekija je postala centar visoke kulture, religije, duhovnosti, kao i tolerancije i mira. U svojoj podužoj pjesmi o Sarajevu, pjesnik Rešid Efendi (17. stoljeće) je posvetio četrdeset stihova ovoj tekiji.³ On kaže da je “najveći centar znanja i nauke tekija Mevlane Rumija,” te je dalje naziva “gnijezdom meleka.” On zatim opisuje šejha tekije, nazivajući ga učenim čovjekom, koji “unire u more Mesnevije i prosipa pred svoje slušaocce bisere znanja.” Trako komentariše da

1 Abiva, Huseyin, *The Mevlevi Order in the Balkans* (neobjavljeni rukopis) p.7., Mevlijski red na Balkanu

2 Evliya Çelebi, *Siyahetmane*, (*Putopis*), trns. H. Šabanović, Sarajevo, 1979, p.110.

3 Handžić, Mehmed. “Sarajevo u turskoj pjesmi.” pp. 235-243.

* Rad prezentiran na Međunarodnom simpozijumu *Mevlana, Mesnevija, mevlevije*, 19.-21. decembra 2005., Manisa, Turska

su "Mevlevijski šejhovi morali biti učeni kako bi svojim sljedbenicima mogli tačno tumačiti Rumijevu i filozofiju njegove Mesneviije. Interesantna je činjenica da su mnogi bosanski pjesnici i intelektualna elita u osmanskome periodu, bili članovi mevlevijskog tarikata."⁴

Međutim, padom Osmanskog carstva, Mevlevijska tekija u Sarajevu, koja se izdržavala od vakufa, nije imala velikih izgledala za svoje dalje postojanje pošto su režimi koji su uslijedili težili ukidanju vakufske imovine. Šejh Ruhi Šehović, posljednji mevlevijski šejh u Sarajevu, umro je 1927. godine bez svog imenovanog nasljednika. Bez šejha da upravlja aktivnostima tekije, te uz sve manji broj šejhova inače, tekija je zatvorena 1933. godine. Prije nego što je Drugi svjetski rat obuhvatio čitavu Kraljevinu Jugoslaviju, zamjenik šejha nakšibendijskog reda, neki Mustafa Varešanović, nakratko je bio ponovo otvorio tekiju.

Po završetku rata, tekija je službeno zatvorena 1952. godine, nakon zabrane derviških redova koju je, uz poršku vlasti, izdalo Vrhovno islamsko starješinstvo.⁵ Gradska uprava Sarajeva je 1957. godine do temelja svravnila kompletno područje Bembaše, te na tom mjestu napravila park i bazen.⁶

Mesnevihâni

"Nestala je mevlevijska tekija ...a kao sjećanje na tekiju, ostaje Mesnevija," pisao je Šejh Fejzullah Hadžibajrić, "a kroz Mesneviju ostaje ovaj *Šebi-Arus*.

Danas je to naše mevlevijsko kulturno naslijeđe."⁷ Zatvaranje prekrasne tekije, a na kraju i samo njeno rušenje 1957. godine nije značilo kraj Rumijeve tradicije u Sarajevu, jer ta tradicija živi i danas preko znamenitih, ali malo izučavanih mesnevihana Sarajeva. Ako danas

odete u Sarajevo, možete naći i zadnjeg velikog mesnevihana, prvog imama Careve džamije – Sultanove džamije - hadži hafiza Halida Hadžimulića.

U ovom radu pokušat ću prikazati tradiciju mesnevihana u Sarajevu, kao i živote i doprinose četiri istaknuta mesnevihana 20. stoljeća. Mora se reći da ovi mesnevihani nisu proizvod vakuma koji je nastao zatvaranjem i uništenjem Isa-begove tekije na Bembaši, nego prije kao dio tradicije za koju se može reći da je egzistirala paralelno sa tekijom. Nekoliko šejhova ove tekije su i sami bili mesnevihani te držali redovna predavanja iz Mesneviije. Najstariji poznati mesnevihan je Tevekkuli Dede, koji je živio u prvoj polovici 17. stoljeća. On je bio učenik Atik Dede, kojeg je on naslijedio. Naredni mesnevihan za kojeg znamo je zasigurno šejh Abdu-l-Fattah koji je umro u Sarajevu 1709. godine i pokopan u mezarju koje je nekad postojalo uz tekiju.⁸

Međutim, mesnevihani nisu bili samo mevlevijski šejhovi ove tekije. Više njih čak nije ni pripadalo mevlevijskom tarikatu. Jedan od ovih je bio Mehmed Emin Isević, član učene sarajevske porodice, koji nije pripadao ni jednom tarikatu, ali je godinama držao predavanja iz Mesneviije u Bakir-baba džamiji, blizu Atmejdana u Sarajevu. Mesneviju je također tumačio Mustafa Učambarlić (za kojeg se također vjeruje da nije pripadao ni jednom tarikatu) prije austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine.⁹

20. stoljeće je dalo četiri istaknuta mesnevihana, od kojih zadnje pomenuti nastavlja sa tradicijom: Džemaludin Čaušević (1870.-1938.), Mustafa (Mujaga) Merhemić (1877.-1959.), Fejzullah Hadžibajrić (1913.-1990.), i Halid Hadžimulić (rođen 1913.). Svi su oni imami koji su školovani u medresama, vrhunski intelektualci i znamenite duhovne vođe. Svi oni su, direktno ili indirektno, predstavnici osmanske škole, koji su i nakon nestanka carstva nastavljali osmansku vjersku tradiciju u Sarajevu. Dok su držali predavanja (dersove) iz Mesneviije, oni su oko sebe okupljali najpoštovanije pojedince iz bosanskih duhovnih i intelektualnih krugova.

8 Trako, Salih. "Predavanja Mesneviije i Mesnevihani u Sarajevu." p.224

9 ibid.

4 Trako, Salih. "Predavanja Mesneviije i Mesnevihani u Sarajevu." p.223.

5 Hadžibajrić, Fejzullah. "Tesawuf, tarikat i tekije." p. 18.

6 Postojao je pokušaj izgradnje tekije kratko nakon raspada Jugoslavije što je prekinuto izbijanjem rata. Ostaje da se vidi hoće li se ovo ostvariti u budućnosti, vidi "Poziv za obnovu tekije na Bentbaši u Sarajevu", *Preporod*, 10/474, 15-5-90, p.2.

7 Hadžibajrić, Fejzullah. "Iz posljednjih dana života mevlevijske tekije u Sarajevu (1462-1957)." p. 31.

Ovi dersovi su postali dobro utemeljena tradicija urbanog Sarajeva na kojima su se jednom sedmično okupljali oni koji su tečno govorili arapski, perzijski i turski (a neki i zapadne jezike) da dokuče neuhvatljivu mudrost koju je Rumi zakopao u svojoj Mesneviji.

Džemaludin Čaušević

Mehmed Džemaludin Čaušević, posljednji veliki osmanski muftija i jedan od najboljih bosanskih post-osmanskih mislilaca, došao je u Sarajevo u prvoj polovici 20. stoljeća. Čaušević je rođen 1870. godine u sjeverozapadnom gradu Bosanska Krupa.¹⁰ Svoje prvo obrazovanje stekao je od svog oca, Ali-hodže, koji je bio pripadnik mjesne uleme. Zahvaljujući svojoj velikoj intelektualnoj sposobnosti u 17. godini je poslan u Istanbul da stekne više obrazovanje. U glavnom gradu Osmanskog carstva Čaušević je završio svoje obrazovanje iz islamskih nauka sa izvrsnim ocjenama. Nakon toga se upisao u najpoznatiju pravnu školu carstva *Mekteb-i Hukuk*. U Istanbulu je također ušao u svijet tesavvufa putem mevlevijskog reda pod vođstvom znamenitog mevlevijskog prvaka, Mehmet Esad Dedeta. On je Čauševića podučavao ne samo tesavvufu, nego i perzijskom i klasicima perzijskog jezika, uključujući naravno Mesneviju.¹¹ Ubrzo po povratku u svoju rodnu Bosnu 1901. godine, Čaušević je dobio poziciju unutar ulemanske organizacije (*Medžlis-i Ulema*). Ubrzo se njegova reputacija posvećivanja radu proširila kroz Bosnu te je 1914. godine izabran za *reis ul-ulemu* Bosne i Hercegovine.

Uprkos tvrdnjama savremenih učenjaka, Čaušević nije nikad napuštao svoju vezu sa tesavvufom. Već dok je bio član Medžlis-i Ulema (od 1903. do 1909. godine), on je preuzeo ulogu mesnevihâna, prevodeći i tumačeći Mesneviju u tekiji na Bembaši.¹² Dobiti dozvolu za podučavanje ovog remek-djela u mevlevijskoj tekiji nije bila mala čast. A opet ni posljednji

10 Sve biografske informacije o Čauševiću, osim ako nije drugačije navedeno, su uzete iz: Karić, Enes "Islamsko Mišljenje u Bosni i Hercegovini..." p.17-36.

11 Traljić, Mahmud. "Hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević kao vaiz i Mesnevihan." p.18.

12 ibid.

šejh tekije, Ruhi Dede (umro 1927.godine), uprkos svom obrazovanju koje je stekao u u Konyi, nije bio mesnevihân.¹³ Naj i Mesnevija su dva centralna elementa mevlevijama te je „sigurno bez sumnje,” navodi Šejh Hadžibajrić, "da mevlevijska tekija ne može biti bez naja i Mesnevije."¹⁴ Čaušević je u Sarajevo stigao kao veoma bistar i uspješan mlad čovjek (imao je tek 31 godinu u to vrijeme), sa obrazovanjem iz islamskog prava i teologije koje je stekao u najboljim islamskim školama u Carstvu. On je također proveo godine izučavajući tesavvuf pred jednim od najznamenitijih mevlevijskih šejhova tog vremena. Stoga nije veliko iznenađenje da je dobio počasno mjesto mesnevihâna u tekiji na Bembaši. Tokom ceremonije inauguracije Čauševića za reisu-l-ulemu, mevlevijski orkestar pod vođstvom Ruhi Dede, svirao je na sofama Careve džamije u znak poštovanja prema svom uvaženom mesnevihânu.¹⁵

Usred prvog svjetskog rata Čaušević je prebacio dersove Mesnevje iz tekije u kuću hadži Mujage Merhemića.¹⁶ Dersovi su se nastavili u kući Merhemića do sredine 1928. godine. Struktura predavanja je bila sljedeća: čitanje originalnog perzijskog teksta, zatim prijevod i tumačenje nešto težih dijelova i objašnjene tesavvufskog rječnika.¹⁷ Njegova predavanja su visoko cijenili oni koji su ih pohađali jer je njegova dubina znanja i razumjevanja tesavvufa bila otkrivena u njegovom prijevodu i tumačenju. On bi ponekad proveo čitavo predavanje objašnjavajući samo nekoliko stihova.¹⁸

Čaušević je prestao sa predavanjima iz ovog slavnog mističnog djela 1928. godine.¹⁹ On je također dao ostavku na funkciju reisu-

13 Hadžibajrić, Fejzullah. "Iz posljednjih dana života mevlevijske tekije u Sarajevu (1462-1957)." p. 32.

14 ibid. p. 34.

15 Pennanen, R., "All-Comprehending, United and Divine. The Myth of Sufi Music as told by Seid Strik" p. 96.

16 Razlog za ovo mi je nepoznat. Pretpostavljam da je to bilo zbog ratnih okolnosti..

17 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesnevije." p. VI.

18 Traljić, Mahmud. "Hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević kao vaiz i Mesnevihan." p.18.

19 Prema Fejzullah Hadžibajriću, razlog za to je bio raskol između njega i Merhemića, iz polemičkih razloga u vezi sa otkrivanjem muslimanki. Hadžibajrić, Fejzullah. *Mesnevija I*. Sarajevo, 1996. p. VI

1-uleme 1930. godine zbog neslaganja sa jugoslavenskom vladom kojom su dominirali Srbi, u vezi sa upravljanjem vakufima i vjerskim pozicijama u Jugoslaviji.²⁰ Nakon penzionisanja 1930. godine, Čaušević je nastavio sa aktivnim učešćem u islamskom intelektulanom diskursu putem doprinosa književnim listovima. Neke od njih je i sam osnovao. Džemaludin Čaušević, čovjek koji je smatran simbolom nade u uzdizanje bošnjačkog naroda, umro je 28. marta 1938. godine.

Mustafa Merhemić

Hadži Mustafa-Mujaga Merhemić je rođen 1877. godine u Sarajevu.²¹ Pohađao je Merhemića medresu u Sarajevu, gdje je na stari način također slušao predavanja iz fikha, učio arapski, turski i perzijski jezik. Njegov profesor je bio Mustafaga Nedžati Hadžihalilović, koji je u to vrijeme glasio za najboljeg poznavaoća šerijata u Sarajevu. Merhemić je u svojoj 16. godini sa majkom otišao na hadž. Nakon smrti svoje majke proveo je godinu dana u Turskoj, gdje se kretao u krugu učenjaka i umjetnika, nastavljajući sa studijem islamskih nauka. Dok je bio u Turskoj, Merhemić je također posjetio Rumijevo turbe u Konyi.

Merhemićeva velika ljubav za znanjem je najbolje ilustrovana činjenicom da je opremio dio svoje kuće (*dershana*) za držanje predavanja – *dersova*, koje su držali uvaženi sarajevski alimi. Merhemić je kao poznavalac perzijskog jezika imao veliki afinitet prema klasičnoj perzijskoj literaturi. Njegov doprinos sarajevskoj i bosanskoj sufijskoj kulturi je ogroman, skoro bez presedana. Kao jedan od prvih doprinosa bio je preuzimanje velikog zadatka - prevođenje i tumačenje Attarove *Pendname*, koji je on završio na zadovoljstvo svih onih koji su pohađali njegova predavanja, uključujući sarajevske intelektualce, ulemu i dervise. Drugi rad koji je Merhemić preveo i tumačio je bio Sadijev *Dulistan* koji je on također uspješno završio. Iza ova dva rada ubrzo

je uslijedio prevod slavnog Hafizovog *Divana*, potom Sadijev *Bosistan*, te *Beharistan* 'Abd ur-Rahman Džamija.²²

Kao što je već navedeno, 1915. godine, Merhemić je pozvao Džemaludina Čauševića da predaje Mesneviju u *dershani* svoje kuće, u kojoj su se mnogi okupljali da slušaju prijevode i tumačenje perzijskih klasika koje su predavali jedan od njih dvojice. Nakon trinaest godina *dersova* iz Mesnevijske (1915.-1928.) u Merhemićevoj kući, Čaušević je prestao sa držanjem predavanja i slijedećih četrnaest godina priča o Mesneviji je utihnula. Na kraju su zaljubljeni Mesnevije uspjeli da ubijede Merhemića da oživi predavanja 1942. godine, te preuzme ulogu mesnevihana. Pauza je bila duga i mnogi od starih zaljubljenika Mesnevijske su umrli. Pa ipak oni koji su još bili među živima, zajedno sa generacijom novih (među kojima su i Fejzullah Hadžibajrić i Halid Hadžimulić) su se ponovo okupili da slušaju *dersove* iz Mesnevijske u Merhemićevoj kući.²³

Merhemić je završio svih šest tomova *Mesnevijske* nakon šesnaest godina predavanja, a kasnije te iste godine (1958. godine) započeo je drugi krug prijevoda, ovaj put namjeravajući da posveti više vremena komentarima. Međutim, to nije bilo suđeno jer je slijedeće godine umro. Ostavio je u amanet Fejzullahu Hadžibajriću da nastavi sa predavanjima.²⁴

Fejzullah Hadžibajrić

Fejzullah Hadžibajrić je rođen 12. januara 1913. godine u Sarajevu. Završio je Gazi Husrevbegovu medresu u svojoj dvadesetoj godini.²⁵ Završio je visoko vjersko obrazovanje pod muderisom i direktorom Gazihusrev-begove medrese te 1944. primio njegovu *idžazetnamu*. Hadžibajrić je također diplomirao na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (Odsjek Orijentalistika), gdje je bio među najboljim studentima. Bio

22 Omerdić, Muharem. *Derviši i tekije u Sarajevu. Prilozi historiji Sarajeva*, p.129-140.

23 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesnevijske." p. VI.

24 *ibid.*

25 Svi biografski podaci, osim ako nije drugačije naglašeno, su uzeti iz Traljić, Mahmud. "Prof. Hadži Fejzulah ef. Hadžibajrić." p. III-VII.

20 Karić, "Islamsko mišljenje u Bosni i Hercegovini..." p. 19

21 Sve biografske informacije o Merhemiću, osim ako to nije drugačije naznačeno, su iz: Mujezinović, Mehmed. "Hadži Mujaga Merhemić – Hajri Mesnevihan i epigrafičar." p. 20-21.

je član *Ulema-medžlisa* (1943). Radio je kao bibliotekar Gazihusrev-begove biblioteke, potom na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu i, konačno, na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Nadalje, Hadžibajrić je također radio kao nastavnik, prvo u Nižoj okružnoj medresi a onda u Gazihusrev-begovoj medresi od 1936. do 1949. godine. On je također bio imam od 1933. godine pa sve do svoje smrti u nekoj od mnogih sarajevskih džamija.

Hadžibajrić je imao veliki afinitet prema tesavvufu. Tarikatsku zakletvu (*beyat*) je položio 1939. godine pred šejhom Samijem Jašarom, kaderijskim šejhom sa Kosova. 1965. godine data mu je *idžazetnama* za šejha kaderijskog reda od strane slavnog Muhjuddina Ensarija Erzendžanija (umro 1978.) u Istanbulu. On je također dobio *hilafetnamu* od šejha kaderijske tekije u Bagdadu Sejjida Jusufa Gejlanija. Hadžibajrić je također postao počasni (*teberruken*) šejh rifajjskog, nakšibendijskog, mevlevijskog, bedevijskog, i šazilijjskog tarikata.

Sa takvim kvalifikacijama Hadžibajrić je postao šejh poznate Hadži Sinanove kaderijske tekije u Sarajevu. Pod njegovim vođstvom, tekija je postala jedna od vodećih centara islamske duhovnosti u Bosni i na Balkanu. Magnetizam Hadžibajrićevog karaktera je privukao oko sebe elitu sarajevskih duhovnih i intelektualnih krugova, a Sinanova tekija je postala napredni centar kulture, znanja i, naravno, mističizma. Među aktivnostima koje je organizovala Sinanova tekija pod upravom Hadžibajrića su bila i redovna predavanja iz Mesneville, s njim kao mesnevihânom.

Hadžibajrić je naučio umjetnost mesnevihâna od Merhemića, čijim se dersovima iz Mesneville pridružio 1942. godine.²⁶ Kao što je već navedeno, Merhemić je prije smrti imenovao Hadžibajrića za svog nasljednika.²⁷ Hadžibajrić je 1965. godine i 1966. godine putovao u Tursku te posjetio između ostalog i Mevlana Rumijevo turbe u Konyi. Tamo se susreo sa poznatim turskim učenjekom Abdulbaki Gölpınarlı, koji je tada bio vodeći autoritet mevlevija možda i u svijetu. Gölpınarlı je bio veoma sretan kada

je saznao da je tradicija mesnevihâna još uvijek živa u Sarajevu, te ohrabrio Hadžibajrića da to i nastavi. "U skladu sa mevlevijskim učenjem," piše Hadžibajrić, "Gölpınarlı mi je dao dozvolu i blagoslov da prevodim i tumačim Mesneviju. Za mene je to bila čast ali također i dužnost."²⁸ Dersovi iz Mesneville su počeli u kući Hadžibajrića u jesen 1966. godine.

Hadžibajrićeve dersove je snimao Abdullah Fočak, koji ih je kasnije dao da se prekucaju. Dersovi su održavani u kući Ahmedage Fočaka ali su se 1969 preselili u sobu u Hadži Sinanovoj tekiji, sobi koja je kasnije nazvana *Katedra Mesneville*. Dersovi iz prvog toma su završeni za pet godina (1966.-1971. godine).²⁹ Nakon dvije godine Hadžibajrić je počeo tumačiti drugi tom *Mesneville*, što je završeno sedam godina poslije (1980. godine).³⁰ Hadžibajrić je započeo treći tom koji nije nikad završen zbog indirektnih razloga. Njegovi prevodi prva dva toma su bila pripremljeni za štampu, a 1985. objavljen je prvi tom *Mesneville*, a dvije godine kasnije, 1987. i drugi tom je bio dostupan.³¹ U predgovoru prvog toma Hadžibajrić je naveo:

"Usmeno prevođenje nije isto što i pismeno. Kod usmenog prevođenja prevodilac se ravna i po slušateljima, njihovom nivou obrazovanja. Mesnevija je jedno od najvažnijih i najvećih djela tesavvufske misli i etike. Ona obiluje i alegorijama, što otežava doslovno prevođenje. Ja sam više pazio na alegoričnost, jer je to finesa tesavvufa."³²

Hadžibajrić je imao još jedan značajan doprinos izražavanju Rumijeve zaostavštine u Sarajevu: čuvene *Šebi-Arus* noći.

Počevši 1957. godine (i redovno se sastajuć do 1989. godine) svake godine 17. decembra, održavana je manifestacija u čast Rumijevog *Šebi-Arus*, njegove "vjenčane noći." Postavka je bila drugačija svake godine, seleći se iz kuće

28 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesneville." p. VI-VII

29 ibid p. VII

30 Hadžibajrić, Fejzullah. "O prevodu drugog sveska Mesneville." p. I.

31 Traljić, Mahmud. "Prof. Hadži Fejzulah ef. Hadžibajrić." p. V.

32 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesneville." *Mesnevija* I. Sarajevo, 1996. p. VII

26 Nisam siguran da li je Hadžibajrić naučio perzijski jezik od Merhemića.

27 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesneville." *Mesnevija* I. Sarajevo, 1996. p. VI

Merhemića 1957. godine u različite sarajevske džamije i tekije. Glavni organizator ovih manifestacija je bio upravo Hadžibajrić, ali mu je uvijek pomagao Halid Hadžimulić i drugi članovi izuzetnog kruga zaljubljenika u Mesneviju. *Tarikatski centar* je svake godine objavljivao predavanja sa *Šebi-Arusa*.

Smrt hadži šejha Fejzullaha Hadžibajrića 1990. godine je ostavila veliku prazninu u bosansko-muslimanskoj zajednici, prazninu koju će biti teško ispuniti.

Halid Hadžimulić

Halid Hadžimulić ili "Hadži Hafiz" kako je od milja nazvan u Sarajevu, je rođen u tom gradu 1913. godine u poznatoj porodici Hadžimulića. Njegovi otac i majka su bili *hafizi* i alimi.³³ Apsolvirao je Filozofski fakultet u Sarajevu, Odsjek Orijentalistika. Također je završio Gazihusrev-begovu medresu. Nakon završenog obrazovanja, zaposlio se kao bibliotekar Gazihusrev-begove biblioteke, dok je u isto vrijeme započeo sa podučavanjem *hifza* u medresi. Hadžimulić je imenovan imamom Ferhadije džamije do 1967. godine a godinu dana kasnije postao je imam znamenite džamije Sultana Fatiha (Careve džamije).

Od 1950. do 1959. godine, Hadžimulić zajedno sa svojim prijateljem i drugom, Fejzullahom Hadžibajrićem je prisustvovao dersovima iz Mesneviije koje je držao Merhemić, gdje je i on također naučio umjetnost mesnevihâna.

Nakon što je Hadžibajrić preuzeo predavanja od Merhemića, Hadžimulić mu je dao punu podršku i saradnju u obavljanju svih zadataka u vezi s tim. Kad je Hadžibajrić postao suviše slab zbog svoje bolesti da nastavi sa predavanjima 1984. godine ostavio je u amanet mesnevihânsku tradiciju Halidu Hadžimuliću. U predgovoru II toma svog prevoda Mesneviije je zapisao: "Kao slijedeći mesnevihân Sarajeva, naslijediće me Hadži Hafiz Halid Hadžimulić."³⁴

Halid Hadžimulić, kojeg također znaju i

33 Sve informacije o hadži hafizu Halidu Hadžimuliću je dostavio jedan od njegovih učenika, Ešref Hoši.

34 Hadžibajrić, Fejzullah. "O prevodu drugog sveska Mesneviije." p. II.

kao "hodajuću Mesneviju" kako ga je nazvao jedan od njegovih učenika, preuzeo je ovu časnu sarajevsku tradiciju i započeo dersove iz Mesneviije u Nakšibendijskoj tekiji u Nadmlinima, do početka rata u Bosni 1992. godine. Tokom rata Hadžimulić je prekinuo sa predavanjima zbog opasnih i otežanih uslova tokom opsade Sarajeva. Međutim, ova pauza se također nastavila i nakon završetka rata, tako da je tek 2004. godine on preuzeo svoju ulogu mesnevihâna i započeo dersove iz Mesneviije, ovaj put u svojoj kući. Hadži hafiz Halid Hadžimulić još uvijek živi u Sarajevu, gdje sa svoje izuzetne 92 godine nastavlja da podučava druge iz tog nepresušnog izvora dragulja.

Zaključak

Džemaludinu Čauševiću je trebalo otprilike dvadeset godina (1908. -1928. godine) da završi prvi tom Mesneviije i započne drugi.³⁵ Mustafi Merhemiću je trebalo šesnaest godina (1942. -1958. godine) da završi svih šest tomova Mesneviije, a Fejzullahu Hadžibajriću je trebalo četrnaest godina da završi dva prva toma (1966.-1980. godine). Imajući u vidu ove veoma različite vremenske intervale, mora se uzeti u obzir da su okolnosti u kojima su oni morali predavati uveliko utjecale na napredak u njihovom radu. Na primjer, ovaj proces je bio znatno sporiji u nekim slučajevima zbog vremena u kojem je nekima trebalo da objasne samo nekoliko stihova, što je bio slučaj sa Čauševićem. Također se mora uzeti u obzir da su mesnevihâni također imali druge obaveze koje su periodično imale prioritet nad predavanjima. Ipak, njihova dostignuća su bila izuzetna s obzirom na da su njihovi životi u Bosni i Hercegovini bili fizički udaljeni od dosta ranije uspostavljenih centara islamske kulture i učenja. Zahvaljujući svojim naporima oni su uspjeli da održe tradiciju koja je doprinijela opstanku Rumijevo naslijeđa u Sarajevu.

Plamen Rumijeve inspiracije nikad nije bio ugašen u Bosni, čak iako su njeni ljudi morali trpjeti neke od najtežih perioda svoje historije: od austro-ugarske okupacije, preko perioda Kraljevine Jugoslavije sa srpskom dominacijom, 35 Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesneviije." p. VI

monstruozno krvavog Drugog svjetskog rata, komunističkog otežavanja ispoljavanja vjere, do užasnih zlodjela 90-ih. Ne treba naglašavati da su politički i socijalni uslovi pod kojima su ovi ljudi morali živjeti dok su držali predavanja, bili daleko od idealnih. Usred Prvog svjetskog rata, Čaušević je nastavio sa predavanjima, a usred još goreg Drugog svjetskog rata Merhemić je ustvari i započeo predavanja, što je trajalo do kraja rata, a potom do kraja prve decenije komunističkog režima. Hadžibajrić i Hadžimulić su nastavili sa tradicijom tokom četrdeset godina komunističke Jugoslavije koja nije simpatisala islam generalno, a posebno tesavvuf. To je bilo vrijeme kada su Bošnjaci *en masse* napuštali svoje islamsko naslijeđe, a stara islamska kultra Bosne i Hercegovine je počela da gubi tlo u odnosu na komunizam. Fejzullah Hadžibajrić nije doživio da vidi Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu republiku, niti je prošao kroz užasnu ospadu Sarajeva od 1992. do 1995. godine, ali njegov nasljednik Halid Hadžimulić jeste. On nastavlja da nosi ostavštinu svoji prethodnika, uprkos izazovima suludog materijalizma kojeg je donijelo zapadnjačko potrošačko društvo, koje i dalje prijeti kulturnom i i duhovnom identitetu Bosne .

S engleskog:
Arneta Bećirović-Zimić i Amir Zimić

Bibliografija

- Abiva, Huseyin, *The Mevlevi Order in the Balkans* (neobjavljeni rukopis)
- Čehajić, Džemal. "Social, Political, Religious, Literary and Other Aspects of the Dervish Orders in Yugoslav Lands." *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* 50/2002. Sarajevo, 2002. pp.297-317.
- Čelebi, Evliya. *Siyahetname, (Putopis)*, trns. H. Šabanović, Sarajevo, 1979.
- Hadžibajrić, Fejzullah. "Obavijest o našem prevodu Mesnevije." *Mesnevija I*. Sarajevo, 1996. pp.VI-VII.
- Hadžibajrić, Fejzullah. "O prevodu drugog sveska Mesnevije." *Mesnevija II*. Sarajevo, 1996. p.I-II.
- Hadžibajrić, Fejzullah. "Iz posljednjih dana života melevijske tekije u Sarajevu (1462-1957)." *Šebi-Arus*. Sarajevo, 1974. pp.31-35.
- Hadžibajrić, Fejzullah.. "Tesavuf tarikata i tekije" *Islamska Misao*, 1/6, May 1979.
- Handžić, Mehmed. "Sarajevo u turskoj pjesmi," *Glasnik islamske vjerske zajednice*, god. XI, br. 10, listopada 1943. pp. 235-243.
- Karić, Enes "Islamsko Mišljenje u Bosni i Hercegovini..." *Reis Džemaludin Čaušević: Prosvjetitelj i reformator*. Comp. Enes Karić & Mujo Demirović. Sarajevo: Ljiljan, 2002.
- Mujezinović, Mehmed. "Hadži Mujaga Merhemić – Hajri Mesnevihan i epigrafičar." *Šebi-Arus*. Sarajevo, 1974. pp. 20-30.
- Omerdić, Muharem. "Dervişi i tekije u Sarajevu." *Prilozi historiji Sarajeva*. pp. 129-140.
- Pennanen, R., "All-Comprehending, United and Divine. The Myth of Sufi Music as told by Seid Strik" *Anatolia Moderna-Yeni Anadolu*. p.96.
- Trako, Salih. "Predavanja Mesnevije i Mesnevihani u Sarajevu." *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knj. XIII-XIV, Sarajevo, 1987. pp. 221-226.
- Traljić, Mahmud. "Hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević kao vaiz i Mesnevihan." *Šebi-Arus*. Sarajevo, 1974.
- Traljić, Mahmud. "Prof. Hadži Fejzulah ef. Hadžibajrić." *Mesnevija II*. Sarajevo, 1996. pp. III-VII.